

IN MEMORIAM

KS. SZCZEPAN PIESZCZOCH
(1921-2004)

CZŁOWIEK, KTÓRY PRAWDZIWIE KOCHAŁ OJCÓW KOŚCIOŁA

Przyznam szczerze, że długo zwlekałem z napisaniem wspomnienia pośmiertnego o człowieku, który stał się legendą nie tylko w Archidiecezji Gnieźnieńskiej i Poznańskiej, lecz także w Polsce. Zdaję sobie sprawę z tego, że nie wszystko zdołałem uchwycić z jego bogatego i pełnego dynamizmu życia. Moje wspomnienie o Księdzu Profesorze Szczepanie Pieszczocho chciałbym rozpocząć od przedstawienia kilku danych biograficznych, a następnie ukazać jego drogę naukową, udział w sympozjach patrystycznych, zaangażowanie w pracach Sekcji Patrystycznej, w końcu dorobek naukowy, który był owocem ponad 40 lat przemyśleń, badań i pracy naukowej.

1. Dane biograficzne. Urodził się 5 stycznia 1921 r. w Samborze, w woj. lwowskim, w rodzinie nauczycielskiej. Dwa miesiące po zdaniu matury wybuchła wojna: w latach 1941-1942 pracował w konspiracji w Warszawie, 28 grudnia 1942 r. został aresztowany, a na wiosnę 1943 r. znalazł się w obozie koncentracyjnym w Mathausen otrzymując, jak każdy więzień obozu koncentracyjnego, swój numer obozowy 29428. Po wyzwoleniu, 1 września 1945 r. wstąpił do Arcybiskupiego Wyższego Seminarium Duchownego w Gnieźnie. Święcenia kapłańskie otrzymał z rąk księdza Prymasa Stefana Wyszyńskiego 19 lutego 1950 roku. Pracował najpierw jako wikariusz w Bydgoszczy, Wrocławiu i katedrze gnieźnieńskiej oraz na dwóch placówkach proboszczowskich: w Brudzewie k. Wrześni, a następnie w Żydowie aż do 1989 roku. W roku akademickim 1955/56 ówczesny arcybiskup gnieźnieński kard. Stefan Wyszyński powierzył mu wykłady z patrologii, które w gnieźnieńskim Seminarium Duchownym prowadził do 1995 roku. Czasowo podjął również wykłady zlecone z propedeutyki teologii i teologii fundamentalnej, filozofii i historii religii oraz homiletyki. Wykładał również patrologię w Prymasowskim Instytucie Teologicznym w Gnieźnie. Będąc już na emeryturze prowadził nadal wykłady zlecone na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

2. Stopnie naukowe. Droga naukowa Księdza prof. Sz. Pieszczocho rozpoczęła się już w Gimnazjum humanistycznym (1933-1939) w Brodnicy nad Drwęcą. Profil tej szkoły pozwolił mu zgłębiać nauki humanistyczne, tak bliskie patrologii oraz dobrze poznać języki klasyczne: grekę i łacinę. Po maturze, którą złożył w roku wybuchu wojny, nie

można było kontynuować studiów. Rozpoczął je dopiero w 1945 r. najpierw w Seminarium Duchownym w Gnieźnie, gdzie studiował filozofię, a następnie teologię w Poznaniu. Bliższe spotkanie z patrologią nastąpiło na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego, gdzie zdobył tytuł magistra teologii (27 VI 1951) na podstawie pracy: *Nauka o Kościele w „De praescriptione haereticorum” Tertuliana*. Trzy lata później, na tym samym Wydziale, otrzymał stopień doktora teologii (30 IX 1954) na podstawie pracy *Nauka o Tradycji u świętego Augustyna*, pisanej pod kierunkiem ks. prof. E. Florakowskiego. Chciałbym tutaj podkreślić, że doktorat ten zrobił bardzo szybko i pomogła mu w tym chyba trochę św. Królowa Jadwiga. W latach 50-tych rozwiązywano bowiem Wydział Teologiczny na Uniwersytecie Jagiellońskim, trzeba było się więc spieszyć z napisaniem doktoratu. Z wiarygodnych źródeł wiem, że Ksiądz Pieszczoch poszedł wówczas na Wawel i poprosił Jadwigę, aby mu w tym pomogła. Widocznie jego modlitwa, jak i wstawiennictwo Królowej Jadwigi, były bardzo skuteczne, skoro udało mu się pomyślnie i szybko napisać tęzę doktorską.

Ksiądz Prymas Stefan Wyszyński doceniając wkład naukowy Księdza Szczepana Pieszczocha w rozwój patrologii mianował go 10 sierpnia 1964 r. profesorem nadzwyczajnym Arcybiskupiego Seminarium Duchownego w Gnieźnie w zakresie patrologii. Kolejny etap pracy naukowej to kolokwium habilitacyjne – dnia 21 lutego 1992 r. na podstawie pracy: *Kulturotwórcza inspiracja i wpływ chrześcijaństwa na rozwój antyku*; w 1993 r. otrzymał stopień doktora habilitowanego.

Dnia 11 maja 1995 r. w Prymasowskim Wyższym Seminarium Duchownym w Gnieźnie miała miejsce miła i podniosła uroczystość: wspólnota seminaryjna przeżywała wówczas Jubileusz 40-lecia pracy naukowej i dydaktycznej Księdza Profesora Szczepana Pieszczocha, a do Gniezna przyjechało wówczas grono znakomitych polskich patrologów – przyjaciół Dostojnego Jubilata. Z Warszawy był ks. prof. Marek Starowieyski i ks. dr Jan Gliściński, z Lublina – ks. prof. Augustyn Eckmann, ks. prof. Henryk Wójtowicz i ks. prof. Stanisław Longosz. Wszyscy goście, profesorowie gnieźnieńskiego seminarium i alumni zebrali się w auli seminaryjnej. Po powitaniu zebranych przez ks. Rektora Andrzeja Kozakowskiego, przedstawiciele alumnów złożyli na ręce Księdza Profesora życzenia i wiązanek kwiatów dziękując za 40 lat pracy w tutejszym seminarium. Następnie ks. dr Bogdan Czyżewski ukazał sylwetkę naukową Jubilata. Kolejnym punktem uroczystości było wygłoszenie uroczystej laudacji na cześć Jubilata, której dokonał ks. kanonik dr hab. Ludwik Gładyszewski. Po niej ks. prof. M. Starowieyski wygłosił wykład na temat: *Kobieta w starożytności chrześcijańskiej*. Po prelekcji głos zabrali goście, m.in. ks. prof. H. Wójtowicz i ks. prof. S. Longosz, którzy mówili o swoich związkach z Jubilatem oraz dziękowali za jego wkład w rozwój polskiej patrologii. Na koniec Ksiądz Profesor Pieszczoch podziękował wszystkim za obecność oraz podzielił się swoimi wspomnieniami ze swojej 40-letniej pracy naukowej i dydaktycznej. Całość uroczystości zakończyła się odśpiewaniem *Plurimos annos* na cześć Jubilata.

3. Sympozja naukowe. Pomimo wielu zajęć w diecezji – dydaktycznych i duszpasterskich – Ksiądz Profesor Pieszczoch znajdował czas na udział w naukowych sympozjach patrystycznych organizowanych w Polsce i za granicą. Brał udział w zebraniach Jasnogórskiego Studium Teologicznego, w IV i V Międzynarodowym Kongresie Patrystycznym w Oksfordzie, w IV Międzynarodowym Kongresie Studiów Nowego Testamentu w Oksfordzie, a także w międzynarodowym sympozjum „Rencontre sur l'antiquité tardive” w jezuickim ośrodku naukowym w Chantilly k. Paryża. Na sympozjach nierzadko wygła-

szal referaty, np. w Oksfordzie: *Notices sur la collegialité chez Eusebe*, czy *Macierzyństwo duchowe NMP według J 19,25-27 na podstawie tradycji patrystycznej i scholastycznej*. Wygłaszał też referaty na dorocznych spotkaniach Sekcji Patrystycznej i ogólnopolskich sympozjach organizowanych przez Międzywydziałowy Zakład Badań nad Antykiem Chrześcijańskim KUL. Udział w międzynarodowych sympozjach dawał mu okazję do nawiązywania osobistych kontaktów, chociażby z kard. Jean Danielou czy prof. J.G. Comanem – prawosławnym patrologiem z Bukaresztu.

4. Udział w organizowaniu życia naukowego. Na dorobek naukowy Księdza Profesora Pieszczocha składa się także jego zaangażowanie w organizowanie działalności naukowej. Przez długie lata (1976-1990) był redaktorem naczelnym periodyku „Studia Gnesnensia”. Jemu zawdzięczamy wskrzeszenie tego periodyku Archidiecezji Gnieźnieńskiej w trudnych czasach rządów komunistycznych: wielokrotnie bowiem czynił starania u władz państwowych o zezwolenie na jego wydawanie, a w ciągu długich lat kierowania jego redakcją wydano 8 tomów.

Ksiądz Jubilat był również członkiem wielu towarzystw naukowych: Association Internationale d'Etudes Patristiques, Komisji Badań nad Antykiem Chrześcijańskim KUL, Sekcji Patrystycznej przy Komisji Nauki Episkopatu Polski, Komisji Teologicznej Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Do końca życia jeździł na doroczne spotkania patrologów, zwłaszcza Sekcji Patrystycznej, które odbywały się w różnych ośrodkach naukowych Polski.

5. Dorobek pisarski. Na ponad 45 lat pracy naukowej i dydaktycznej w Prymasowskim Wyższym Seminarium Duchownym składa się znaczący dorobek pisarski Księdza Profesora Pieszczocha. Jest autorem 4 książek, w tym dwóch podręczników patrologii, licznych artykułów, recenzji naukowych, haseł do *Encyklopedii Katolickiej* oraz skryptów do zagadnień monograficznych z zakresu patrologii. Jeśli chodzi o podręczniki do patrologii, to pierwszy z nich, wydany był 1964 roku: wychowało się na nim kilka pokoleń seminarzystów. Był to przez długie lata jedyny podręcznik w języku polskim, który ukazał się po *Patrologii* ks. J. Czujka, aż do przekładu *Patrologii* B. Altanera.

Drugi podręcznik – również *Patrologia* – stanowiący poszerzenie pierwszego, spotkał się z dużym zainteresowaniem, o czym świadczy szybko wyczerpany nakład jego pierwszego wydania. Kierowany był nie tylko do uczących patrologii czy studentów zajmujących się z obowiązku tą dziedziną teologii, ale do szerokiego grona pragnących poznać starożytne źródła chrześcijańskie. Z całą pewnością układ tej *Patrologii* może przyczynić się do poznania i pogłębienia wiadomości na temat pierwszych wieków chrześcijaństwa, a także stanowić duchową „strawę” dla wielu ludzi. Pierwszy jej tom zatytułowany *Działalność Ojców*, zawiera najważniejsze informacje biograficzne o autorach starożytności chrześcijańskiej, wykaz ich dzieł oraz najistotniejsze punkty głoszonej przez nich nauki, które umożliwiają śledzenie rozwoju myśli chrześcijańskiej od okresu poapostolskiego aż do VII wieku na Zachodzie i VIII na Wschodzie. Drugi tom pt. *Ojcowie mówią* zawiera natomiast dłuższe fragmenty dzieł Ojców, które zostały omówione czy też wspomniane w części pierwszej. Zebranie w jedną całość autorów i ukazanie ich doktryny stanowi niewątpliwie wielką pomoc w poznaniu bogactwa teologicznej myśli Ojców. O wartości tego podręcznika stanowi również dołączona doń bogata *polskojęzyczna bibliografia antyku chrześcijańskiego* obejmująca lata 1900-1993, zebrana i udostępniona autorowi przez ks. prof. Stanisława Longosza. Jubilat pomyślał także o tych wszystkich, którzy rozpoczy-

nają stawiać pierwsze kroki w nauce patologii czy też w ogóle teologii. Dlatego dołączył krótki słownik zawierający wyjaśnienie trudniejszych terminów, które mogą wydawać się im obce i niezrozumiałe.

Księdzu Profesorowi zawdzięczamy również opracowanie kilku komunikatów patrystycznych i recenzji książek. Jako profesor patologii w gnieźnieńskim seminarium zadbał także o studentów opracowując dla nich skrypty, które pomagały nie tylko zdać egzamin z patologii, ale również zawierały dobrą syntezę autorów starożytności chrześcijańskiej i ich myśli teologicznej. Prowadził seminarium magisterskie z patologii, będąc promotorem 8 prac magisterskich obronionych na Papieskim Wydziale Teologicznym w Poznaniu.

Chciałbym również wspomnieć o jeszcze jednej pozycji, a mianowicie o wydanym zbiorze kazań i homilii wygłoszonych przez Księdza Profesora, przeważnie o godz. 9.00 w czasie Mszy św. w niedzielę i święta w kościele Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny w Poznaniu. Aneks drugiej części tego zbioru składa się z dwu prób literackich – sztuki scenicznej i opowiadania, napisanych jeszcze w seminarium poznańskim przez kleryka Szczepana Pieszczocho. Ostatnią jego wydaną książką był *Mój nie-pamiętnik* zawierający wspomnienia swojego życia.

6. Duszpasterz. Nie można pominąć jeszcze jednej ważnej dziedziny życia Księdza Profesora Pieszczocho, a mianowicie jego bogatej działalności duszpasterskiej, co wydaje się niezmiernie istotne w życiu każdego kapłana. Przez ponad pięćdziesiąt cztery lata wiernej służby kapłańskiej udzielał Bogu odpowiedzi na słowa „Pójdź za Mną”. Zdawał sobie sprawę z tego, że dla każdego kapłana jednym ze sposobów uświęcenia jest praca duszpasterska wśród ludu Bożego. Związany był zawsze z konkretną wspólnotą parafialną, najpierw jako wikariusz w Bydgoszczy, Wrocławiu i katedrze gnieźnieńskiej, a później już jako proboszcz w Brudzewie koło Wrześni i w Żydowie. Nawet po przejściu na emeryturę nie stracił kontaktu z wiernymi, do końca życia bowiem pomagał w parafii Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny w Poznaniu, na terenie której mieszkał na emeryturze. Przez 54 lata brał udział w biegu, pędził ku wyznaczonej mecie, tak jak Paweł, by zdobyć nagrodę w niebie, do jakiej wzywa Bóg w Jezusie Chrystusie. W tym biegu, który trwał 84 lata, w tym 54 lata kapłańskiego życia, towarzyszył ludziom dzieląc się z nimi tym, co Chrystus mu powierzył: Jego miłością, przebaczeniem, Jego Ciałem i Krwią, Jego słowem. Jego obecność przy ołtarzu Chrystusa, na ambonie i w konfesjonale w ciągu pięćdziesięciu czterech lat kapłańskiego życia była niczym innym jak znakiem wiernego trwania przy Bogu i dzielenia się Jego miłością.

Patrząc na życie Księdza Profesora Pieszczocho, a zwłaszcza na jego wierne trwanie przy Chrystusie, mogę śmiało powiedzieć, że należał do tych sług, którzy czuwali, a w jego rękach znajdowała się ustawicznie zapalona pochodnia. Było to czuwanie zawsze radosne, pogodne, nie waham się powiedzieć – Boże i budujące, które promieniowało na otoczenie i jemu się udzielało.

Mam nadzieję, że to krótkie przypomnienie faktów z życia i dorobku naukowego Księdza Profesora pozwoliło uświadomić sobie, że jest to życie kapłana – duszpasterza i profesora, które nie zostało zmarnowane, ale wydało i ciągle wydaje owoce. Jako jeden z wielkiej rzeszy wychowanków i słuchających wykładów Księdza Profesora chciałbym Mu serdecznie podziękować za ukazywanie nam piękna i bogactwa starożytnej literatury chrześcijańskiej. Dzięki Tobie, Księżu Profesorze, zostaliśmy wprowadzeni w świat świadków wiary, którymi byli i nadal są dla nas Ojcowie Kościoła i mogliśmy zgłębiać ich myśl filozoficzną i teologiczną. Ogromnie sobie cenimy Twoje, Księżu Profesorze, umiłowanie

Ojców, a Twój dorobek naukowy i wkład w rozwój polskiej patrologii jest dla nas zachętą i bodźcem do wytrwałego studiowania Ojców i ciągłego odkrywania głębokiej ich refleksji nad treścią wiary, którą pozostawili nam w swoich dziełach. Nie waham się powiedzieć, że Ojcowie są dla nas i nadal pozostaną źródłem ciągle nowych i żywych inspiracji w wypełnianiu i przeżywaniu powołania, którym obdarzył nas nasz Mistrz i Pan – Jezus Chrystus.

Mam ciągle w pamięci naszą ostatnią rozmowę telefoniczną, cztery dni przed śmiercią: dzwonił ze szpitala, aby powiedzieć, że nie będzie na odpuszcie św. Wojciecha i św. Jerzego. Prosił, aby pozdrowić Księdza Prymasa i Księdza Arcybiskupa Henryka Muszyńskiego oraz kapitułę kolegiacką św. Jerzego, do której należał od 1983 roku. Był pełen radości, mówił, że niedługo wyjdzie ze szpitala. Nie wrócił już do swojego domu w Poznaniu, ani też do Gniezna, z którym był tak mocno związany.

Odszedł do domu Ojca 22 kwietnia 2004 r. w poznańskim szpitalu. Msza św. pogrzebowa sprawowana była 26 kwietnia 2004 r. w Poznaniu w kościele Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny z licznym udziałem kapłanów Archidiecezji Gnieźnieńskiej, Poznańskiej i diecezji Bydgoskiej oraz wiernych, zwłaszcza z parafii, w których pracował jako proboszcz. Eucharystii przewodniczył Ksiądz Biskup Zbigniew Kiernikowski z Siedlec, obecny był także kolega z roku Ksiądz Arcybiskup Marian Przykucki ze Szczecina i Biskup Wojciech Polak z Gniezna. Pogrzeb odbył się w Poznaniu na cmentarzu na Miłostowie. Ciało Księdza Profesora spoczęło w rodzinnym grobowcu. Obrzędem pogrzebowym przewodniczył Ksiądz Arcybiskup Stanisław Gądecki, Metropolita Poznański. *Requiescat in pace. Amen.*

Wykaz opublikowanych prac Księdza prof. Szczepana Pieszczocha

a) książki

Patrologia. Wprowadzenie do studium Ojców Kościoła, Poznań – Warszawa – Lublin 1964.

Patrologia. Wydanie nowe, t. 1: *Działalność Ojców*, t. 2: *Ojcowie mówią*, Gniezno 1994.

Patrologia. Wprowadzenie w studium Ojców Kościoła. Wydanie trzecie (uzupełnione), Gniezno 1998.

Św. Ambroży, *Wybór pism dogmatycznych*, POK 26, przekład i opracowanie (wraz z ks. L. Gładyszewskim), Poznań 1970.

Kulturotwórcza inspiracja i wpływ chrześcijaństwa na rozwój antyku, Poznań 1992.

Przeważnie o dziewiętej. Wybór homilii i kazań, Gniezno 1995.

Mój nie-pamiętnik, Gniezno 2001, 2003².

b) artykuły

Tradycja u św. Augustyna, (BPAT) Kraków 1954.

Z problematyki tradycji, CT 29 (1958) 151-169.

Stan badań nad problematyką katolickiej nauki o Tradycji, w: *Pod natchnieniem Ducha Świętego*, Poznań 1964, 229-240.

Niektóre poglądy teologiczne św. Augustyna na tle Konstytucji „Dei Verbum”, STV 9 (1971) z. 1, 321-326.

Informacja na temat opracowanego zarysu teologii patrystycznej, „*Studia Gnesnensia*” 1 (1975) 275-276.

Nowe zadania i perspektywy badawcze teologii patrystycznej, „*Studia Gnesnensia*” 1 (1975) 111-136.

- Stan informacji o czynnych zagranicznych ośrodkach wydawniczych i badawczych nad antykiem chrześcijańskim*, „*Studia Gnesnensia*” 1 (1975) 263-271.
- Teologiczny aspekt propozycji hermeneutycznych w „De doctrina christiana” św. Augustyna*, „*Studia Gnesnensia*” 2 (1976) 304-307.
- Nowości z zakresu patrologii*, „*Studia Gnesnensia*” 3 (1977) 361-363.
- Macierzyństwo duchowe Maryi w J 19, 25-27 według teologii patrystycznej i popatrystycznej*, „*Studia Gnesnensia*” 4 (1978), 163-174.
- Chrześcijańska wizja dziejów człowieka i świata u św. Augustyna*, AK 71 (1979) t. 93, 73-82.
- Nad genezę teologii Pelagiusza*, „*Studia Gnesnensia*” 5 (1979-1980), 227-244.
- Modlitewne zasady Ewagriusza Pontyjskiego*, TST 8(1981), 138-140.
- Kulturotwórcza inspiracja i wpływ chrześcijaństwa na rozwój antyku*, „*Studia Gnesnensia*” 7 (1982-1983) 105-128; 8 (1984-1985) 5-37.
- Charakterystyka chrystologii św. Augustyna*, VoxP 8 (1988) z. 14, 185-196.
- Mariologia*, SWP 559-568.
- Jak uczyć patrologii w Seminarium Duchownym*, VoxP 9 (1989) z. 16, 411-414.
- Tradycja w starożytnym Kościele*, SWP 637-646, oraz: *Patrologia*, 12-16.
- Patrologia w Wielkopolsce, szczególnie w Gnieźnie, przed i po II wojnie światowej na tle sytuacji ogólnopolskiej*, „*Studia Gnesnensia*” 11 (1997) 335-344.
- Ksiądz Józef Nowacki jako patrolog*, w: *Ecclesia Posnaniensis Opuscula Mariano Banaszak Septuagenario dedicata*, Poznań 1998, 271-276.
- Patrystyczne podłoże rozwoju wiary w macierzyńskie działanie Maryi dla Kościoła i ludzkości*, „*Studia Gnesnensia*” 16 (2002) 105-125.
- Z problematyki królewskości NM. Panny*, „*Studia Gnesnensia*” 16(2002), 319-321.

c) hasła encyklopedyczne i recenzje

- Arnobiusz Starszy*, EK I 941
- Arnobiusz Młodszy*, EK I 941.
- Dionizy z Mediolanu*, EK III 1341.
- Field Frederick*, EK V 174.
- Rec.: Bible de tous les temps*, red. Ch. Kannengiesser, I-III, Paris 1984-1986 – VoxP 10 (1990) z. 19, 951-964.

Ks. Bogdan Czyżewski – Gniezno, WSD